Maastricht University

Arbeidsmarktperspectieven voor arbeidsongeschikten: Het belang van opleiding

Citation for published version (APA):

Cörvers, F. (2009). Arbeidsmarktperspectieven voor arbeidsongeschikten: Het belang van opleiding. *Maandblad Reïntegratie*, *9*(3), 9-11.

Document status and date:
Published: 01/01/2009

Document Version:
Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

• A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
• The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
• The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

Link to publication

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the “Taverne” license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Download date: 24 Apr. 2024

Arbeidsmarktperspectieven voor arbeidsongeschikten:

Het belang van opleiding

Door: Frank Cörvers

De mogelijkheden en beperkingen van arbeidsongeschikten spelen een belangrijke rol bij hun reïntegratie. De werkhervatting van arbeidsongeschikten is onlangs onderzocht door UWV. Uit een analyse van gegevens van 10.000 (ex-)WAO'ers komt naar voren, dat van de beschikbare registratiekenmerken het opleidingsniveau het meest bepalend is voor de kans op werkhervatting. Hoe hoger de opleiding, des te groter de kans is op werkhervatting. Wat betreft de functionele beperkingen van arbeidsongeschikten oefenen het aantal beperkingen en de beperkingen van psychische aard een negatieve invloed uit op de kans op werkhervatting. De uitkomsten van het onderzoek laten zien dat investeringen in opleiding de arbeidsmarktpositie van arbeidsongeschikten die willen reïntegreren, kan verbeteren.

Knelpuntberoepen

Om de kans op succes voor arbeidsongeschikten te vergroten, zou men uit kunnen gaan van een zogenaamde vraaggerichte reïntegratie. De gedachte hierachter is dat arbeidsongeschikten zich bij het volgen van opleidingen zouden moeten voorbereiden op beroepen waarbij werkgevers de grootste knelpunten in de personeelsvoorziening ondervinden. Juist in deze zogenaamde knelpuntberoepen is het arbeidsaanbod van schoolverlaters, werkenden die van beroep wisselen en personen die slechts korte tijd werkloos zijn, niet voldoende om aan de grote vraag naar arbeidskrachten tegemoet te komen. Werkgevers zijn voor deze knelpuntberoepen eerder geneigd om bijvoorbeeld werklozen, herintreders en ook arbeidsongeschikten in dienst te nemen. Door middel van aanvullende scho-

Voor een vraaggerichte reïntegratie van arbeidsongeschikten is het hebben van voldoende opleiding van groot belang. Hoe hoger de opleiding, hoe groter de kans is op werkhervatting. Vooral de mbo-richtingen techniek en gezondheidszorg lijken de beste mogelijkheden op de arbeidsmarkt te bieden. Bovendien lijken arbeidsongeschikten vooral baat te hebben bij het volgen van praktijkgericht onderwijs.

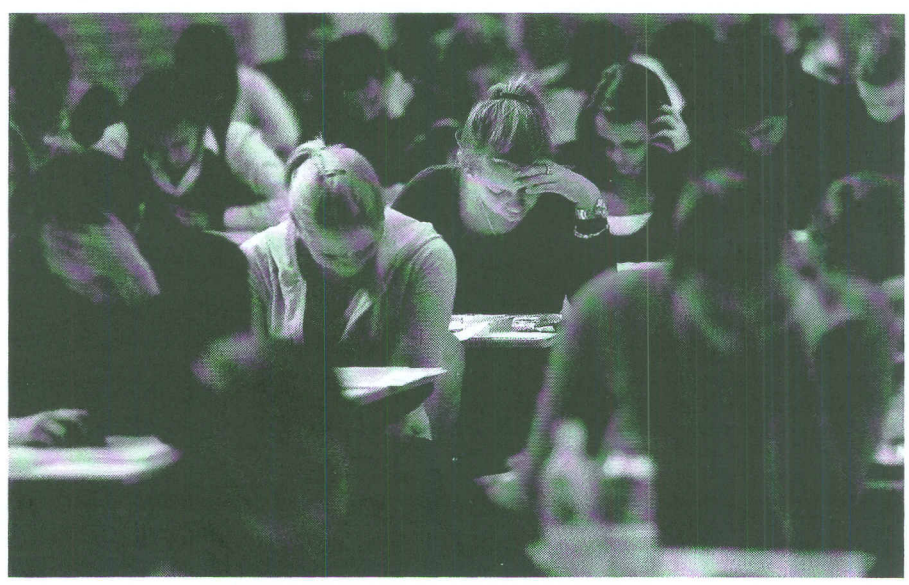

ling kan de toeleiding naar de arbeidsmarkt van deze groepen bespoedigd worden. Bij vraaggerichte reïntegratie wordt niet alleen rekening gehouden met de mogelijkheden (opleiding, ervaring en ambitie) en de beperkingen (fysiek, werktijdgerelateerd, psychisch of sociaal) van arbeidsongeschikten, ook wordt gelet op de knelpunten in de personeelsvoorziening aan de vraagkant van de arbeidsmarkt. Er dient dan wel informatie te zijn over waar nu voor de betreffende doelgroep de kansen liggen op duurzame participatie in het arbeidsproces.

Arbeidsmarktperspectieven

In dit artikel wordt gekeken naar de kansen op de arbeidsmarkt voor arbeidsongeschikten gezien hun opleidingsachtergrond. Daarbij wordt gebruikgemaakt van het zogenaamde Arbeidsmarktinformatiesysteem (AIS) van het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA)[2] en de resultaten van een onderzoek dat onlangs door TNO Arbeid is uitgevoerd met medewerking van het ROA.[3]

Bij het bepalen van de arbeidsmarktperspectieven speelt de opleidingsachtergrond van de arbeidsongeschikten een belangrijke rol. In tabel 1 wordt deze weergegeven voor de arbeidsongeschikten die in de periode 2000-2005 op enig moment arbeidsongeschikt zijn geworden en in een uitkeringssituatie terechtkwamen. Het gaat hier om arbeidsongeschikten die instroomden in de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO), Wajong of de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ). Ongeveer twintig procent van de ingestroomden blijkt ongeschoold te zijn. Uit het eerder aangehaalde onderzoek van UWV blijkt dat in 2006 42 procent van de Wajong-instroom afkomstig is uit het voortgezet speciaal onderwijs (vso) en het praktijkonderwijs (PrO). Vso en PrO vormen daarmee de grootste 'leverancier' voor de Wajong. Verder blijkt dat ongeveer tien procent hooguit een diploma van de theoretische leerweg van het vmbo heeft (vmbo-TL, de vroegere mavo). Evenals vmbo'ers van de andere, meer praktijkgerichte leerwegen heeft deze groep geen zogenaamde startkwalificatie voor de arbeidsmarkt.[4] Daarnaast beslaan mbo'ers van de richtingen economie, techniek en dienstverlening en welzijn gezamenlijk ongeveer 27 procent van de instroom. Wat betreft de hogere opleidingen heeft alleen hbo-onderwijs en de richting sociaal-cultureel een significant aandeel in de instroom van arbeidsongeschikten.

Tabel 1

Aandeel ingestroomde arbeidsongeschikten en arbeidsmarktperspectieven voor schoolverlaters naar opleiding

Opleidingscategorie	Aandeel arbeidsongeschikte instromers 2000-2005 in procenten	Typering arbeidsmarktperspectief arbeidsgeschikte schoolverlaters in 2012
voortijdig schoolverlaters zonder vmbo	19,5	redelijk
vmbo theoretische leerweg	9,7	goed
mbo economie	9,7	matig
mbo techniek	8,8	goed
mbo dienstverlening en welzijn	8,7	matig
hbo-onderwijs en sociaal-cultureel	7,1	goed

Als het verwachte aanbod kleiner is dan de verwachte vraag voor een bepaalde opleidingscategorie, dan wordt het arbeidsmarktperspectief voor schoolverlaters als 'goed' of 'zeer goed' getypeerd.[5] Dat betekent dat de vraag naar arbeidskrachten op de middellange termijn het aanbod overtreft. De vraag ontstaat door de groei van de werkgelegenheid (de 'uitbreidingsvraag') en de uitstroom vanwege (vervroegde) pensionering, zorg voor gezin of kinderen en arbeidsongeschiktheid (de 'vervangingsvraag'). Het aanbod bestaat uit schoolverlaters en kortdurend werklozen. Schoolverlaters met een goed arbeidsmarktperspectief zullen naar verwachting op de middellange termijn relatief gemakkelijk een baan vinden die aansluit bij hun opleiding. Schoolverlaters met een opleidingsachtergrond waarvoor minder goede perspectieven op de arbeidsmarkt worden voorzien, zullen eerder een baan in een andere richting moeten accepteren of een baan beneden hun niveau, tegen minder goede arbeidsvoorwaarden, of zullen langer moeten zoeken naar een baan (dat wil zeggen, hebben een grotere kans op werkloosheid).

Ongeschoolden

Uit tabel 1 blijkt dat het toekomstige arbeidsmarktperspectief voor voortijdig schoolverlaters (vaak *drop-outs* van het vmbo) redelijk is. Het 'redelijke' arbeidsmarktperspectief voor jonge ongeschoolden dient echter niet verward te worden met hun loonbaanperspectief. Ze zijn voor werkgevers nog aantrekkelijk zolang ze relatief goedkoop zijn. Ongeschoolden keren als ze ouder worden vaker dan (v)mbo'ers de arbeidsmarkt de rug toe, onder andere vanwege de slechtere beloning en secundaire arbeidsvoorwaarden, de minder goede arbeidsomstandigheden en vooruitzichten op hun werk en door ziekte en arbeidsongeschiktheid. Daardoor participeert de helft van de ongeschoolden die deel uitmaken van de potentiële beroepsbevolking (iedereen in de leeftijd van 15 tot 65 jaar) niet op de arbeidsmarkt, tegenover respectievelijk ongeveer een derde en een kwart van degenen met een vmbo-TL-diploma en havo- of vwo-diploma. Het gunstige perspectief voor vmbo techniek komt voort uit de beperkte belangstelling voor een technische richting op het vmbo en het uittreden van laaggeschoolde ouderen. Wat betreft de matige perspectieven voor schoolverlaters uit de richtingen mbo economie en mbo dienstverlening en welzijn dient bedacht te worden, dat zij niet

'Arbeidsongeschikten met een vmbo-opleiding zouden zich bij voorkeur moeten laten bijscholen tot op mbo-niveau'

per se werkloos worden, maar zich ook kunnen aanbieden in de lagere beroepen, waardoor een zekere mate van verdringing kan ontstaan.[6]

Beroepsbegeleidende leerweg

Arbeidsongeschikten hebben vaak alleen kansen op de arbeidsmarkt als werkgevers bij de werving van personeel niet meer kunnen volstaan met het aanbod van het relatief snel inzetbare arbeidspotentieel.[7] Ze dienen derhalve te investeren in een opleiding met ten minste een goed toekomstig arbeidsmarktperspectief, zoals dat is bepaald op basis van de verwachte vraag- en aanbodontwikkeling bij de 'gewone' schoolverlaters. Arbeidsongeschikten met een vmbo-opleiding zouden zich bij voorkeur moeten laten bijscholen tot op mbo-niveau, in de richtingen techniek en gezondheidzorg, om ook op termijn voldoende doorgroeimogelijkheden te hebben. Omdat veel arbeidsongeschikten oorspronkelijk uit het speciaal en praktijkonderwijs komen, is vooral voor hen de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) in het mbo (het vroegere 'leerlingwezen') een goed alternatief. In tegenstelling tot het hoofdzakelijk voltijddagonderwijs in de beroepsopleidende leerweg, worden werken en leren gecombineerd in de beroepsbegeleidende leerweg. Dit gebeurt vaak in de volgende verhouding: vier dagen per week werken en één dag per week naar school. Deze leerweg kan ook gevolgd worden als men al enige jaren heeft gewerkt en ervaring heeft opgedaan in het betreffende vakgebied.

Noten

1 UWV (2009), *UWV Kwartaalverkenning 2008-IV*, Kenniscentrum UWV, Directie SBK, 15 januari.

2 Zie voor meer informatie en een samenvatting op hoofdlijnen van de arbeidsmarktperspectieven op middellange termijn: ROA (2007), *De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2012*, ROA-R-2007/4, Universiteit Maastricht.

3 TNO (2008), *Re-integratie met perspectief, Een verkenning van de arbeidsmarktpositie, arbeidsmarktperspectieven en kansrijke beroepen voor re-integratie voor WAO-uitkeringsgerechtigden*, Hoofddorp.

4 Een startkwalificatie wordt verworven door een tweejarige opleiding via een mbo-instelling af te sluiten (WEB-niveau 2). Degenen met maximaal WEB-niveau 1 op het mbo (korte opleidingen van ongeveer een jaar) hebben geen startkwalificatie en zijn ingedeeld in het vmbo-opleidingsniveau (conform de CBS-classificatie naar onderwijsniveaus).

5 Zie voor de methodologie van het bepalen van de arbeidsmarktperspectieven op middellange termijn: ROA (2007), *De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2012*, ROA-R-2007/4, Universiteit Maastricht.

6 Met deze verdringing is overigens rekening gehouden bij de bepaling van het arbeidsmarktperspectief voor vmbo'ers en ongeschoolden.

7 Ook vooroordelen en discriminatie kunnen een rol spelen bij het aantrekken van personeel.

Frank Cörvers is werkzaam bij het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt van de Universiteit van Maastricht.